

Atmiņas par Sibīrijas bērnību

Turpinājums. Sākums «Novadnieka» 17. un 24. marta numuros.

Par izsūtīto cerībām

Pirmajā izsūtījuma gadā galvenais bija izdzīvošanas jautājums. Velāk apziņu baroja baumas no dzimtenes, ka amerikāņi un angļi noteikti karos ar Krieviju. 1953. gada 5. marts — Staļina nāves diena — bija kā pagrieziena punkts mūsu cerībām atgriezties dzimtenē. Šīs cerības ieguva pilnīgi reālas aprises. Vienīgais jautājums — kad tas notiks. Pirmais cilvēks, ko 1956. gada martā noņēma no specuzskaites, bija līvānietis Ēvalds Rusiņš.

Mēs, bērni, jau no paša sākuma zinājām — tur, kur saule riet, ir mūsu dzimtene. «Ak, teci jel, saulīt, uz dzimtenes pusi...» Mēs zinājām dziesmas par dzimteni, mēs bijām klāt mūsu vecāko brāļu un māsu sadziedāšanās reizēs, un šīs dziesmas mūs spēcīnāja, uzbūra burvīgu ainu. No nostāstiem zinājām par Brāļu kapiem un Brīvības pieminekli, lai gan savām acīm tos netikām redzējuši. Jau iepriekš stāstīju, ka manām māsām čekisti atņēma 12 dziesmu klades. Tikko vienu paņēma, tā radās vietā cita. Tādēļ dziesmas tekstu ziņā atšķīrās no sākotnējā varianta.

Vietējās varas zaglīgums

Vajās veselības dēļ mūsu tēvs kolhozā strādāja par naktssargu. Reiz, kad viņš sargāja *toku*, stīpās sabērtās labības vietu, kādu nakti zagta labību ar zirga pajūgu atbraucis arī vietējais ciema priekšsēdētājs. Tēvs, protams, izlikās par stulbu, neko nesaprotot *fašistu*. Ja būtu «saprātīgs», tad nokļūtu vietās, kur «ādu par vadmalu uztaisa». Latviešiem bija grūti redzēt vietējās varas neizmērojamo zaglīgumu. Tomēr tēvs izsūtīto beztiesīguma un varas visatļautības dēļ atturēja citus, īpaši kādu Freimani, no sūdības rakstīšanas uz Maskavu par vadības zaglīgumu un bezsaimnieciskumu.

Dažādā sabiedrība

Pišķino ir ļoti sena apdzīvota vieta, bet pamatiedzīvotāju bija ļoti maz, tie vairāk taigā. Lielākā iedzīvotāju daļa — dažādos laikos izsūtītie baltkrievi, ukraiņi gan no trīsdesmito, gan pēckara gadu deportāciju akcijām. Administrācija bija pārsvarā no vecajiem, cara laikos izsūtītajiem krieviem.

Izšķiroša nozīme kontaktos ar citu tautību pārstāvjiem bija krievu valodas zināšanām. Sākotnēji vietējie latviešus sauca par fašistiem, skaitīja aizskarošus pantņus. Pamazām, kad cilvēki redzēja, kā latvieši dzīvo un strādā, šī nievājošā attieksme mazinājās. Sākoties Hruščova «atkusnim», arī administrācija mainīja attieksmi uz labvēlīgāku.

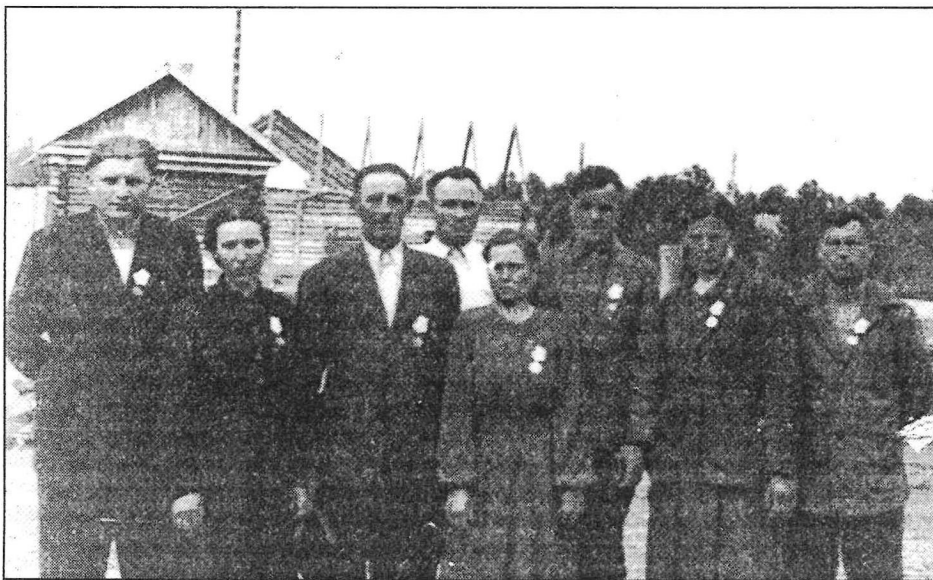
Tāpat skolā latviešu bērni bija sliktāk gērbti nekā vietējie, caurums uz cauruma, ielāps uz ielāpa — tā varētu dēvēt mūsu gērbšanās stilu. Sevišķi nekvalitatīvs bija ziemas apģērbs, jo mēs nevarējām nopirkt ne vateņus, nedz filčus.

Skolotāju attieksme pret izsūtīto bērniem bija dalīta. Vienmēr ar pateicību atcerēšos savu pirmo skolotāju Zoju Vasiljevnu, viņa bija miļa un saprotoša, centās neļaut mums darīt pāri. Tāpat pēc Staļina nāves no Magadanā nometnēm atbrīvotā Vera Vladimirovna Burger silti izturējās. Citādi bija ar vēlāko audzinātāju Višņevsku, viņa izturējās auksti, pat aizskaroti.

Latviešiem tas bija neierasti un mežoniģi — dzirdēt, kā vietējie neķītri lamājās. Lamājās visi: vīrieši, sievietes, bērni, jauni, veci, priekšnieki un padotie. Vienīgi skolotāji un inteliģence atturējās. Ar dziļu nožēlu jākonstatē, ka šī sērga plaši ievāzāta arī tagadējā Latvijā. Tādas, lūk, arī var būt okupācijas sekas.

Bērnu ikdienas prieki

Pišķina atradās uz pakavveida paaugstinājuma, kuru no trim pusēm apskaloja

● 1956. gads. Krupskajas vārdā nosauktā kolhoza kolhoznieki, kas apbalvoti ar medaļām par vecaiņu un neskarto zemju apgūšanu. Pirmais no kreisās — Jānis Būmanis, posminiece K. Lulanačeva, pirmās lauku brigādes brigadieris, kolhoza partorgs, posminiece (uzvārdi nezināmi), piektās lauku brigādes brigadieris Šiganovs un citi.

● 1953. gads, Čička Jula. Meža darbos taigā. Pirmajā rindā no kreisās — Velta Siliņa, Marusja Markova, Šitova; otrajā rindā — Olga Stilinskaja, Nura Šuova, Marija Dergačova, Dusja Voronova, Vilma Bumbaha, Marija Ciplukova, Taņa Paraniškina; trešajā rindā — Tamāra, Elga Vadonis, Mirdza Jankeviča, Anna Gūtmane, Valija Rozenšteina, Ksenija Zagorodņaja.

● 1957. gada jūlijs. Uz prāmja Čulimas upē. Toreiz Pēteris Būmanis pavadīja meitas Helēnu, Leokādiju un dēlu Jāni uz Latviju. Foto no Leokādijas Būmanes arhīva.

Čulima un tās pietekas. Taiga sākās 12 kilometrus tālāk, jo ciemata apkārtnē tā 350 gadus ilgās pastāvēšanas laikā jau bija izcirta. Turienes mežs bija līdzīgs Latvijas lapkoku mežam, tikai ar daudz bagātāku un leknāku augāju. Ziemas bija snīgiem bagātas, garas un bargas līdz pat minus 60 grādiem. Toties vasaras īsas un karstas, nokrišņiem trūcīgas.

Ziemas priekus, kā mājējam, tā baudījam. Brāļi Freimaņi bija pagatavojuši nesa-

citas slidas: kluciņi pēdas garumā, bet no apakšas piestiprināta resna dzelzs stieple. Vecākie skolas bērni braukāja ar pašgatavotām slēpēm. Vasarā, kad bija brīvs laiks, gājām uz apkārtnes upēm makšķerēt, jo zivju bagātība tur bija izteikti lielāka nekā Latvijā.

Medības visiem izsūtītajiem bija aizliegta auglis. Ejot ganos, vecākie bērni ar sličināšanas metodi ķēra murkšķus (mazus graužējus). Atceros, brāļi Freimaņi nesa-

tos mājās, nākot no ganībām, citvakar pa diviem spaiņiem. Nodirāja ādiņas, nodeva sagādei, kur savukārt preti varēja sabūt vienu vai otru preci.

Staļina nāves diena

Es tolaik mācījos 1. klasē. No rīta ieeju skolā tādā pavieglākā garastāvoklī. Pa koridoru staigā direktora dēls, piedraud man ar tuteni. Visi tādiem drūmiem ģimjiem. Vēl paspēju ārā šūpolēs pašūpoties, novēlos veiksmīgi zemē un smiedamies ieskrieņu klasē. Tur visi krievu bērni metas man virsū. Audzinātāja mierina un saka: «Lieciet viņu mierā, maziņš, neko vēl nesaprot.» Tikai tad uzzinu, kas noticis. Radio jau tolaik mums nebija pieejams.

Atceros, tajā dienā viens moldāvu puika, 5. klases skolnieks, no priekiem uzskrēja uz blakusesošās ēdnīcas kāpņu laukuma un nodancoja *kazačoku*. Tajā pašā dienā viņu izslēdza no skolas. Vēl no skolas izslēdza Strēļu ģimenes bērnus, jo piecu minūšu Staļina atvadu signāla laikā tie nenonēma cepures. Bet krievu cilvēki mirka asarās. Izrādās, viņi baidījās, ka atkal var sākties karš. Staļins, redz, esot bijis tas, kas vadīja tautu un nodrošināja tās uzvaru pār Vāciju.

Atceros vēl kādu gadījumu. Man laikam bija kādi pieci seši gadi. Silvija un Leokādija no biezas papes bija uztaisījušas raustāmu lelli. Rādīja man un teica, ka tas esot Džugašvili, bet tikai nevienam lai to nesaņem. Es savu solījumu turēju.

Gribu teikt to, ka no agras bērnības mūsu ģimenē dzirdēju atklātas politiskas sarunas gan par Ulmani, gan boļševiku režīmu, par izsūtīšanu, par netaisnību, nodokļiem un tā tālāk. Man bija pašsaprotami, ka ārpus mājas par to nav jārunā. Galvenais audzinātājs šajā ziņā bija tēvs.

Kratišanas un aprakstīšanas

Atmiņā vienmēr paliks nodokļu inspektoru veiktās kratišanas un aprakstīšanas. Nodokļi bija nesamaksājami, jo kolhozs par darbu neko nemaksāja. Aprakstīt jau arī nebija ko. Vienīgi skaisti uzbūzināti salmu maisai, gliņi pārklāti ar segu. Inspektori tad mūžīgi brēca: «Ko, fašisti, amerikāņus, angļus gaidāt, ka tā pucējaties!»

Kaimiņos pāri ielai mums dzīvoja draudzīga krievu ģimene — Aļa un Nikolajs. Aļa strādāja bankā, viņa arī palīdzēja mammai dabūt aizdevumu. No citiem latviešu izsūtītajiem vara tādu iespēju slēpa. Aļa mūs mierināja: «Neuztraucieties, galvenais, lai aizdevums vienmēr būtu atmaksāts.» Šī iemesla dēļ nopirkto govī un māju aprakstīt nevarēja, jo tās līdz aizdevuma pilnai atmaksai skaitījās valsts īpašums, bet pie tā viņi nevarēja ķerties klāt.

Darbs taigā

Kolhozam ik gadus bija jācērt taigā noteikts lietkoknes daudzums. Arī Leokādiju vienu ziemu nosūtīja meža darbos uz Čička Julu, kur viņa strādāja līdz vasaras sākumam, kad kokus vajadzēja pludināt pa upi. Sniegs bija ļoti dziļš, pāri cilvēka augumam. Ja novirzījās no iemētās takas, tad, lai izkļūtu laukā, vai velšus bija jāveļas.

Uz taigu pēc malkas brauca ar vērsiem, jo tikai šie dzīvnieki varēja izvilkāt vezumu pa dziļo sniegu. Reizēm nabaga dzīvniekiem laukā esot bijuši redzami tikai ragi. Ja vērsis apstājies, tad varējis arī nosalt. Lai izkļūtu no kupenām, pēc vietējo paraduma, vērsim uz astes sameklējuši kādu skriemeli un ar klūgu spilēm saspieduši tā, ka vērsis no sāpēm rāvējis laukā ar visu vezumu. Un tā līdz sādžai... Cikvēkam tikai vajadzējis cieši pie vezuma turēties.

Mūsu māti gan uz meža darbiem taigā nesūtīja, galvenokārt čekas noteiktā režīma dēļ. Viņai bija jāstrādā turpat uz vietas kolhozā.

L. Kirillova
Nobeigums sekos.

Atmiņas par Sibīrijas bērnību

Nobeigums. Sākums 17., 24. marta un 1. aprīļa numuros.

Ārstēšanās ar tautas līdzekļiem

Māsa Helēna saslima ar tuberkulozi. Dakteris teica, lai viņa ēdot suņu taukus. Sagādījās, ka mūsu mājās pieklida kāds suns, to arī nokāva. Atnācām ar Sīlviju no skolas mājās, uz galda bļodā kūp vārīta gaļa. «Mamm, vai drikst pagāršot?» «Nu, garšo-jiet!». Pagāršojām — līdzīga aitas gaļai, tikai sausāka. Visi nobaudīja. Kopā noēdām četrus suņus, bet Helēna no tuberkulozes tomēr izārstējās. Beigās sapratu, kāpēc vietējie taigā suņus turēja katrā sētā pa pusotram desmitam. Ēda gaļu, bet no ādām šuva apavus, cimdus, kažokus, cepures. Apgērbi bija ļoti silti.

Ar oficiālo ārstniecību un zālēm Sibīrijā bija vairāk nekā trūcīgi. Tādēļ māte, lai glābtu mūsu dzīvības, viskritiskākajos brīžos pielietoja tautas medicīnas līdzekļus un metodes. Manas biežās saaukstēšanās ārstēja ar urinterapiju, sviedrēšanu utt.

Kad mums bija sava mājiņa, blakus izrakām zemiņu kūtij un uzcēlām arī pirti. Katrā ziņā utis un blusas mēs nepazinām. Taču bija viens drausmīgs kukainis — blaktis, ko nevarēja nekādi iznīdēt. Blaktis dzīvoja guļbūves spraugās un nebaidījās nekāda sala. Apkarošana to skaitu varēja tikai ierobežot, bet pilnībā iznīcināt tā arī neizdevās.

Saistībā ar pirti tēvs stāstīja par kādu atgadījumu igauņu ciemā Lindē — 30 kilometrus tālāk taigā. Igauni gāja pirti visi kopā, arī kāds krievs reiz līdzī gadījies. Tas pieķēries pie smukas igauņietes plikajiem apaļumiem, tad dabūjis ar koka ķipi pa galvu.

Vilnas zeķes un cimdi — uz tirgu

Manas māšas bija lieliskas rokdarbnieces. Tā viņas garajos ziemas vakaros nodarbojās. Tapa daudz lielisku darbu gan izvilku, gan krustdūriena un citās tehnikās. Viss gan notika pie gaužām vāja petrolejas lampas apgaismojuma. Daudzi no šiem darbiem aizceļoja uz tirgu, bet daļu viņas paturēja it kā pūram. Mamma no Latvijas bija paņēmusi līdzī divus maisus ar vilnu, kura pārtapa cimdus un zeķēs. Tie tāpat aizceļoja uz tirgu.

Beidzamos gadus bijām tīri labi iedzīvojušies. Vecāki 1954. gadā nopirka rokas šujmašīnu, tā kļuva neatverams palīgs. Gandrīz visas skolas virsdrēbes pašuva māte pati.

Bezmaksas «viesnīca»

Mūsu namiņš atradās ciema malā, kur satecēja no taigas ienākošie trīs ceļi. Pa tiem pie mums nokļuva no taigas nākušie ļaudis, bet uz naktsguļu galvenokārt prasījās pie mums, jau tāpat pārbīvētajā mājiņā. Kaimiņos bija daudz lepnašas vietējo mājas. Kaimiņi pa labi — Šatovi, bija strupi un neap-rēķināmi, kaimiņi preti — Nedospelovi, rajona partijas sekretāra ģimene. Pie viņiem svešinieki negāja. Jādomā, tālajās sādžās cilvēki zināja, ka izsūtīties latvieši neatteiks ziemas vakara stundā vietu

● 1957. gads. Latvieši Tomskas apgabala Beļajā. No kreisās — uzvārds nezināms, Tekla Neiciniece, Jānis Neicinieks, Marta Veigure, Velta Anševica, Monika Neiciniece, Oļija Čauva.

● 1954. gads. Vasarsvētki Piškino-Troickas rajona Piškinā pie Gruguļiem.

● 1956. gads. Būmaņu ģimene Piškinā. Pirmajā rindā no kreisās — Jānis, Edmunds, māte Nadežda, tēvs Pēteris. Aizmugurē māsa Helēna, Leokādija, Silvija. Foto no Leokādijas Būmanes arhīva.

istabā uz grīdas. Vairāk arī neprasi-ja, un tādā ziņā mums nebija jābaidās. Cita lieta, kad sibīriešiem bija kādas svinības, kāzas vai bēres. Tad lielā piedzeršanās nereti beidzās ar kādu liķi.

Sibīrija un Dievs

Sibīrijai, manuprāt, ar Dievu maz sakara. Attieksmes jautājums tomēr nāk caur ģimeni. Izvešanas

laikā čekisti mātei nozaga Bibli, taču dažus Jaunās Deribas sīžetus un līdzības es zināju no mātes stāstītā. Viņa nebija pārlieku ticīga un neatzina ferizejisku pieeju Dievam, bet ticēja tam kā Radītājam, ticēja Kristum. Cilvēks var pielūgt Dievu visur, arī klusībā, skaļi par to neklaigājot.

Māte tā darīja bieži. Sibīrijā viņa arī grūtajos brīžos bija redzējusi

pāris vizijas saistībā ar brāli Konstantīnu, kurš Vorkutas — Komi lēģeros bija uz dzīvības un nāves robežas. Tikai vēlāk, jau Latvijā, Konstantīns izstāstīja, kas patiesībā bija noticis. Māte to visu tālumā juta.

Izsūtīto latviešu vidū ticība tomēr nebija galvenais jautājums. Vienīgi vecie ļaudis lūdza Dievu, viņi patiešām bija ļoti ticīgi.

Attieksme pret dzimteni

Attieksme pret dzimteni ir otrs faktors, kas lielā mērā tiek ieaudzināts ģimenē. Mūsu tēvs bija Latvijas atbrīvošanas cīņu dalībnieks, ļoti cienīja Kārli Ulmani, neieredzēja boļševismu. Latvijas vārds mums visiem bija lielākais svētums. Protams, ka Sibīrijā ģimenes lokā gandrīz visas runas grozījās ap mājām. Ilgas pēc dzimtenes — tā var raksturot mūsu visu iekšējo stāvokli. Gandrīz visi Sibīrijā pabijušie latvieši ir mazliet sentimentāli. Ne velti atmodas laikā liela loma bija kādreizējiem komunistu varas represētajiem. Viņi ļoti vēlējas redzēt neatkarīgu Latvijas valsti, vienīgo, kura spēš aizstāvēt latviešus.

Tēva loma ģimenē

Izšķiroša loma tēvam bija humānas attieksmes izkopšanā. Pie tam viņš ne tikai cildināja šīs vērtības, bet pats tās nepārtraukti apstiprināja ar savu dzīves veidu. Lai gan tēvs, neapšaubāmi, bija Latvijas patriots, viņš neatzina aktu nacionālismu. Spēja atrast kopēju valodu ar visu tautību cilvēkiem un spēja saskatīt labo katrā.

Mum visiem bija zināma arī tēva attieksme pret vācu laikā organizētajām cilvēku iznīcināšanas akcijām. Viņam 1942. gadā (tēvs tolaik bija Rudzātu pagasta vecākais) vācu vara pieprasīja izdot piecas komunistu ģimenes. Faktiski tās bija parastas krievu ģimenes, kurām ar padomju varu nebija nekāda sakara. Tēvs šo prasību neizpildīja, jo bija pārliecināts, ka cilvēkus vedīs uz Salaspili. Par nepaklausību vācu vara tēvu sodīja. Nākamais pagasta vecākais izdarīja visu, ko no viņa prasīja. Minētās piecas ģimenes tika izvestas uz Vāciju spaidu darbos.

Mūsu mammu tēvs savulaik pārveda no Polijas. Kad 2. Ventspils pulks uz Latvijas — Polijas robežas nomainīja poļu karaspēku, viņš arī iepazīs ar mūsu nākamā māti. Mammai nebija problēmu apgūt latviešu valodu, viņas nostāja bija tāda, ka bērniem jāmacās nacionālā skolā un jāpievēršas vietējai ticībai. Ģimenē daudz lasījām grāmatas gan krievu, gan latviešu valodā. Sibīrijā bibliotēkā ņēmām krievu klasiskās literatūras darbus un bargās ziemas vakaros lasījām, lasījām...

Pārticība tiek sūrā darbā

Ari attieksme pret dabu ir ģimenē kopjams lauciņš. Sibīrijā ar tās ieaudzināšanu nebija problēmu. Galvenais darbu rīkotājs bija māte. Strādājām visi. Pēc garajām darba dienas stundām kolhozā sekoja darbs piemājas dārzā. Katram bija savi pienākumi un arī visiem kopīgi darbi, tādi kā ūdens nešana ar nēšiem dārza laistīšanai.

Māte bija lieliska dārzniece, biteniece. Māšas bija izkopusas Piškinā skaistāko puķu dārzu. Bet viens no maniem pienākumiem bija izaudzēto dārzenju pārdošana.

Mūs izsūtīja, atņēma mājas, atņēma visu. Laupītāji bagātāki nekļuva. Pārticība tiek tikai sūrā darbā. Mēs, Būmaņu bērni, tikām pie savām mājām tepat Latvijā. Mantiski bagāti neesam, bet tas jau nav arī galvenais.

Sagatavoja L.Kirillova